

MAMLAKATIMIZDA TA'LIM SIFATINI YUKSALTIRISH, INSON QADR- QIMMATINI OSHIRISHDA SHARQONA FALSAFANING O'RNI

Xayridinov Abbosxon Anvarovich

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi

Toshkent shahar 2-son akademik litseyi maxsus fanlar o'qituvchisi, Podpolkovnik

E-mail: akademikaget6767@gmail.com

ANNOTATSIYA

“Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili” yili 2023-yilning bunday nomlanishini chuqur tahlil qilsak bu yurtimizdagi barcha islohotlar xoh ta'lim, xoh sog'liqni saqlash har qanday soha bo'lsin bularning barchasi inson va uning manfaatlarini himoya qilish fuqarolarning farovonligini ta'minlashga qaratilgan. Bu borada qilinayotgan islohotlar qatoridan ushbu maqolada aynan mamlakatimizda ta'lim sifatini yaxshilash barobarida ta'lim tarbiya jarayonida sharq falsafasi, madaniyati yillar davomida shakllanib kelgan sharqona ta'limni qo'llash va uning ahamiyati haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar :sharq falsafasi, sharqona tarbiya, axborot xuruji,sharqona ta'lim , inson qadri, sifatli ta'lim.

АННОТАЦИЯ

Если глубоко проанализировать наименование 2023 года «годом внимания к людям и качественного образования», то все реформы в нашей стране, будь то образование или здравоохранение, все они направлены на защиту людей и их интересов и обеспечение благополучного -Бытие граждан Среди реформ в данной статье говорится об использовании восточной философии и культуры, которая формировалась годами, и ее значении в процессе образования для повышения качества образования в нашей стране.

Ключевые слова: восточная философия, восточное образование, информационная атака, восточное образование, человеческая ценность, качественное образование.

ABSTRACT

If we analyze in depth the naming of 2023 as “the year of attention to people and quality education”, all reforms in our country, be it education or health care, all of them are aimed at protecting people and their interests and ensuring the well-being of citizens. Among the reforms, this article talks about the use of Eastern philosophy and culture, which has been formed over the years, and its importance in the process of education in order to improve the quality of education in our country.

Key words: Eastern philosophy, Eastern education, information attack, Eastern education, human value, quality education.

KIRISH

«Men bu fikrlarni oʻrganib, bir narsaga amin boʻldim. Aholimiz bizdan maktab, bogʻcha va shifoxonalar koʻpaytirish, taʼlim va tibbiyot sifati oshirish; mahallada yoʻl, suv, elektr, transport muammolari hal qilish; ish oʻrinlarini koʻpaytirish, tadbirkorlikka yangi imkoniyatlar yaratishni; adolat taʼminlash, ovoragarchilik, byurokratiya, eng asosiysi, korrupsiyani yoʻq qilishni kutmoqda. Koʻtarilgan masalalar aniq va oʻrinlidir. Qanchalik qiyin boʻlmasin, biz bu muammolarni yechishimiz shart»¹

Darhaqiqat “Insonga eʼtibor va sifatli taʼlim yili “yilini bunday nomlanishini chuqur tahlil qilsak bu yurtimizdagi barcha islohotlar xoh taʼlim, xoh sogʻliqni saqlash boʻlsin bularning barchasi inson va uning manfaatlarini himoya qilish fuqarolarning farovonligini taʼminlashga qaratilgan. Bu borada qilinayotgan islohotlar qatoridan ushbu maqolada aynan mamlakatimizda taʼlim sifatini yaxshilash barobarida taʼlim tarbiya jarayonida sharq falsafasi, madaniyati yillar davomida shakllanib kelgan sharqona taʼlimni qoʻllash va uning ahamiyati haqida soʻz boradi.

Biz yashayotgan asr ham ijtimoiy oʻzgarishlar, ham ilmiy-texnika taraqqiyotining asosini tashkil etgan buyuk taʼlim yutuqlari bilan ajralib turadi. Taʼlim sohasining holati va istiqbollarni oʻrganish orqali taʼlim sifatini oshirish dolzarbligi kundan kun ortib bormoqda, chunki insoniyat oldida turgan global muammolarni hal qilish uchun yangi kuch bilimlar kerak, ularning yagona manbai inson salohiyatidir. Zamonaviy taʼlimning oʻziga xos xususiyatlarini, Gʻarb va Sharq taʼlim tizimlari oʻrtasidagi munosabatlarni oʻrganish zarurati ushbu sohalarda mavjud boʻlgan jiddiy muammolar sharqona falsafada oʻz aksini topadi. Bunda eng ustuvor muammo – taʼlimning fundamentalizatsiya qilinmaganligi, fan va taʼlimda insonparvarlik halollikning pasayishi tufaylidir. Taʼlim tizimining oʻzi sharqona tarbiya hamkorligisiz bu muammolarni hal eta olmasligimiz mutlaqo ayon.²

Axborot hujumi taʼlim tizimidagi muammolarni yanada kuchaytirdi. Inson va uning taʼlimga boʻlgan qarashlari hozirgi kunda qanday? Bu savollar faylasuflar, sotsiologlar va tahlilchilar tomonidan faol muhokama qilinmoqda. Sharq va Gʻarb taʼlim tizimlari oʻrtasidagi munosabatlar va ularning yagona jahon taʼlim makoniga integratsiyalashuvini oʻrganish alohida ahamiyatga ega. 20-21-asrlarda taʼlim jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, maʼnaviy hayotida katta rol oʻynashi mumkinligini koʻrsatdi.

Sharq falsafasining oqilona taʼlimini sharqiy taʼlim bilan uygʻunlashtirish har bir mamlakatning oʻziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshirilishi kerak,

¹ . Shavkat Mirziyoyev ”Insonparvarlik, Ezgulik Va Bunyodkorlik Milliy gʻoyalimiz poydevori”, Toshkent -2021y 45-67

² <https://www.inscience.uz/index.php/socinov/article/download/2270/2455>

G'arb dunyoni texnik, oqilona tushunishga, Sharq esa intuitiv, sezgir ta'limga ko'proq moyil.

MAVZU YUZASIDAN ADABIYOTLAR TAHLILI

Olimlar Sharq falsafasiga bo'lgan qiziqishning tez o'sib borayotganini, sharqshunoslik fanini o'rganishning kengayishi va chuqurlashib borayotganini, sharq tillarini o'rganuvchi mutaxassislarning ko'payishini qayd etadilar. Chunki Sharq mutafakkirlari inson tabiatining mohiyatiga kirib borishga, tarbiyaning ijtimoiy va biologik determinantlarini hisobga olishga harakat qilganlar. Insonning ijtimoiy mohiyatiga alohida ahamiyat berildi. Ta'limning asosiy maqsadi insonning yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarni egallashga intilishi edi. Sharq ta'limining o'ziga xos xususiyatlari:

- Sub'ekt va ob'ekt, inson va tabiat, o'quvchi va o'qituvchining ajralmasligi;
- Shaxsning ma'naviy natijasi va axloqiy o'zini-o'zi takomillashtirishga e'tibor qaratish;
- Ta'limning ustuvor roli: "Olim bo'lgandan keyin ravon o'qish va ensiklopedik bilimlarga ega bo'lishning hojati yo'q, bir qator tamoyillarni o'rganish kifoya";
- ta'lim tizimi bilan mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishi o'rtasidagi uzviy bog'liqlik;
- O'qituvchining asosiy maqsadi – "fuqaro" ni tarbiyalash;[2,45]

Agar g'arb ta'limi maktab shakliga, bu maktabning sinflarga bo'linishiga, sinfda 5 dan 30 kishigacha bo'lgan ma'lum bir guruh bilan ishlaydigan fan o'qituvchilarini ajratishga qaratilgan bo'lsa, Sharq ta'lim tizimi asosan individual ta'limni targ'ib qilgan .. Sharq ta'limining muhim xususiyatlari – an'anaviylik, bilimlar uzluksizligi, nafaqat oldingi avlodlar yutuqlarini saqlab qolish, balki ularni ko'paytirish, ajdodlar intuitsiyasini chuqurlashtirishga qaratilgan[3,55] Sharq madaniyatida an'ana o'ziga xos tarixiy voqelik, "o'qituvchi tomonidan o'quvchini ma'naviy assimilyatsiya qilish" vazifasini bajaradi. Maqsad – o'z-o'zini chuqurlashtirish, ichki ma'rifat bilan tanishish. Muloqot samimiy, chuqur muloqotga olib keladi. Hindistonda bunday o'qituvchini guru deb atashgan. U nafaqat ilm o'tkazgan, balki ta'lim-tarbiya bergan, ko'rsatmalar bergan pedagog ham edi. G'arbiy ta'lim tizimida bu funktsiyalar bo'lingan – kurator, sinf rahbari va boshqalar. [4,76]

NATIJA VA MUHOKAMA

So'ngi yillarda mamlakatimizda ta'lim sifatini oshirish maqsadida yirik islohotlar amalga oshirilmoqda shu jumladan maktab ta'lim dasturidagi darsliklardagi o'zgarishlar, kollej tizimining tugatilishi universitetlarning o'zini o'zi

moliyalashtirish tizimi qatorida g'arbiy Yevropa mamlakatlarida bir necha yillardan buyon qo'llanilayotgan o'quv tizimining joriy etilishi shu jumladandir.

Bugungi kunda ta'limning kredit tizimi ko'rinishidagi innovatsion usullariga o'tish istagi, o'qitishning faol shakllarini joriy etish talabani ta'lim jarayonida hamkor sifatidagi rolining oshishiga xizmat qiladi.

Ta'lim tizimida yangi standartlarni belgilash faqat ko'pchilikning fikri. Bu masalada "kelib chiqishi mumkin bo'lgan xavfni sug'urtalash" mumkin emas, bu islohotlar nimaga olib kelishini vaqt ko'rsatadi. Taqdim etish va taklif qilish bolaning ruhiyatini buzadi. U haqiqatan ham nimani xohlayotganini so'rash o'rniga, har tomondan "siz nimani xohlashingiz kerakligi" haqida axborot hujumi mavjud bo'lib bu bugungi kunda nafaqat G'arbda, balki Sharqda ham sodir bo'lmoqda. Bu butun dunyo uchun umumiy global muammo. Ehtimol, yaqin kelajakda biz yagona va tasdiqlangan dunyo tartibiga qaytishimiz kerak. Bilimlar, madaniyatlar va texnologiyalar jamlanmasini izchil tizimga keltirish zarur. Biz barkamol dunyoning universal modelini yaratishdan boshlashimiz kerak. Inson o'zining koinot bilan aloqasini ilmiy, moddiy jihatdan ko'rishi kerak. [5,78]

Sharq va G'arb falsafasida ta'lim tizimlarini tahlil qilish dunyoda ro'y berayotgan global va axborot jarayonlarining rivojlanishi bilan belgilanadigan muammoli sohada qandaydir birlik va farqni ko'rsatadi. Zamonaviy ta'limning bir xil darajada muhim muammosi bu ta'limni insonparvarlashtirishdir. YUNESKO ma'lumotlariga ko'ra, XXI asr boshidagi yetakchi fan psixologiyadir, shuning uchun inson qalbi, uning o'zini o'zi anglashi va o'zini o'zi boshqarishi haqidagi fan dolzarb ehtiyojga aylanib bormoqda. Ko'pgina talabalar, sotsiologiyaga ko'ra, aqlga, intellektga ustunlik berishsa-da, asosiy e'tibor intellektga emas, balki insonning ruhiga qaratilganligi juda simptomatikdir.[6,80]

Bugungi kunda zamonaviy svilizatsiyaning global muammolari: xalqaro terrorizm muammosi, ayanchli ekologik vaziyatning keskinlashuvi, antropologik va tajovuzkorlik kabi muhim muammoning birinchi o'ringa chiqishi bilan bog'liq bo'lgan vaziyatda, ta'lim tarbiyada" inson qadri" tushunchasini asl mohiyatini sinfdosh hamda insonparvarlashtirishning yangi bosqichga olib chiqish kerak. , eng muhimi, jamiyatni haddan tashqari texnologiyalashtirishdan uzoq tutish zarur. Sayyoraviy miqyosda bizning voqeligimiz bu kabi dalillarni rad etadi. Bu muammo, ayniqsa, xalqaro terrorizm bilan bog'liq holda keskindir. Biz diniy ta'lim masalalariga yetarlicha e'tibor bermadik. Bizda dinning insonparvarlik roli haqida bir oz eyforiya bor; biz diniy ta'lim har doim va har jihatdan insonparvar ekanligiga ishonamiz, ammo bizda bu sohadagi ishlarning ahvoli haqida aniq ma'lumot yo'q. Universitetlarda bu ishni deyarli amalga oshirib bo'lmaydi, chunki ko'p millatli

jamoalarda din orqali har qanday tarbiyaviy ish muqarrar ravishda ko'plab bahs-munozaralarga sabab bo'ladi. Sharq va G'arb tafakkur turlarining ma'lum bir simbiozini yaratish kerak.

XULOSA

Zamonaviy oliy ta'limning umumiy metodologiyasiga inson va dunyoni uyg'unlikda, birlikda ko'rib chiqish, insonning o'zini ma'naviy va moddiy, umumiy va individual, intellektual va axloqiy, shaxsiy va kosmik narsalarni birlashtirgan yaxlit va mavjudot sifatida tushunish. Bu kombinatsiya o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi sub'ekt-ob'ekt munosabatlari tamoyillari, o'quvchi va o'qituvchi faoliyati tamoyillari asosida, ular o'rtasidagi shaxslararo munosabatlarning axloqiy tamoyillarni birlashtiradi. Bu esa yangi metodologiya yangi o'qitish usullarini, yangi ta'lim texnologiyalarini talab qiladi. Gap, birinchi navbatda, bu texnologiyalar fundamental va amaliy fanlar yutuqlarini integratsiyalashuvi asosida vujudga keladi. Bunday yutuqlarning ustun jihati o'qitishda eng so'nggi uslublardan foydalanish, bo'lajak mutaxassislarni dunyo va insonni yaxlit tushunishga, insonni insoniyat bilan uyg'unlikda idrok etishga yo'naltirish imkonini beruvchi yagona axborot tizimini yaratishdir.

REFERENCES

1. Shavkat Mirziyoyev "Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik milliy g'oyalarimiz poydevori", Toshkent -2021y 45-67
2. Hengsternberg H.-E. Philosophische Antropologie [Philosophical anthropology]. Stuttgart, 1997. 316 S.
3. Valverde C. Der Mensch als Person. Philosophische Anthropologie. Paderborn, 1999. 394 S. (Russ. Ed.: Valverde K. Filosofskaya antropologiya. Moscow, 2000. 412 p.).
4. Buber M. Zwei Glaubensweisen. Munchen, 1950. 178 S. (Russ. Ed.: Buber M. Dva obraza very. Moscow, 1995. 464 p.).
5. Хайридинов, А. (2022). The role of eastern philosophy in building immunity against the attack of western popular culture. *Общество и инновации*, 3(4), 29-34.